

Shakespeare and the coconuts: on post-apartheid South African culture.

Natasha Distiller. Johannesburg: Wits University Press, 2012. 245 pp.
ISBN: 978-1-86814-561-4.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i2.31>

Hierdie boek bied 'n selektiewe oorsig van Shakespeare (dit wil sê die aanwending en studie van sy dramatekste sowel as sy ikoniese posisie as kulturele betekenaar) in die Suid-Afrikaanse konteks—vóór, tydens en ná die apartheidsera. Hiermee saam dien die sentrale konsep van die *coconut* en *coconutness* aanvanklik as kritiek op die oorheersing van binêre paradigmas in die kulturele landskap, en word dan later herwin as voorstel vir 'n ineengeweefde beskrywing van hibriede identiteitsvorme in Suid-Afrika.

Oortuigende argumente word vanuit literêre en kultuurteoretiese kontekste aangebied rondom die herposisionering van Afrika-identiteit. 'n Nuwe romantisering van essensiële identiteitsvorme word kognitief geraam deur die opposisionele verhouding tussen 'n elitêre Mbeki en 'n populistiese Zuma. Die dramatiese ondergang van Mbeki die Afrika-Shakespeareaan staan ook as simbool van die teenspoed van 'n lewenskragtige Shakespeare-tradisie in moderne Suid-Afrika.

Mbeki se elitêre Shakespeare is vir Distiller minder dinamies as vroeëre aanwendinge uit die literêre geskiedenis. Aanvanklik posisioneer sy Shakespeare binne 'n simpatieke liberale Engelse tradisie, gebalanseer met 'n oorsigtelike maar krities verantwoorde agtergrond van die koloniale geskiedenis van Engels in Suid-Afrika. Dan word ons via die sendingskole, Sol Plaatje en die Drumskrywers gelei na postapartheid aanwendinge van Shakespeare, met spesifieke aandag vir Anthony Sher se produksie *Titus Andronicus* (1995), Kopano Matlwa se boek *Coconut* (2007), Shakespeare in die hoërskoolsillabus, en die retoriek van Mbeki.

Veral twee belangrike argumente loop op verskillende wyses deur die teks en kan vermeld word. Albei is genuanseerde negatiewe argumente wat sentraal staan in heersende denkskole en die populêre diskoers oor Shakespeare en Afrika.

Die eerste kan as 'n teenargument vir die universele Shakespeare beskryf word. Distiller wys die oorbepaaldheid van Shakespeare binne Engels uit as 'n selfbestendige fenomeen waarvolgens volop verbande en ooreenkomste tussen Elizabethaanse Engeland en enige konteks gevind word, juis omdat soveel kulturele rolspelers in die Shakespeareaanse tradisie opgelei is en hy so 'n groot rol in hul kognitiewe raamwerk speel. Voorstanders van Shakespeare se universaliteit is dus vasgevang in 'n sirkelargument, en Distiller lewer 'n pleidooi vir meer eksplisiete kontekstualisering sowel as benaderings tot Shakespeare wat nie betekenis reduseer tot dominante lesings van sy teks nie. Shakespeare is nie belangrik in Suid-Afrika omdat hy universeel is nie, hy is belangrik as gevolg van die spesifieke toepasbaarheid van sekere tekste (byvoorbeeld *Julius Caesar*, *Othello*, *Macbeth*), en die kreatiewe verwerkings en interpretasies wat sy status binne Engels gebruik en misbruik om nuwe kulturele waarde te skep.

Die tweede argument beskryf die essensialisering van idees rondom Afrika-identiteit. Hier argumenteer Distiller veral oortuigend dat Suid-Afrikaanse identiteit sedert die ontstaan van die staat in sy huidige vorm beter beskryf word deur 'n positiewe herwinning van die beledigende term *coconut* as deur enige beroep op 'n veronderstelde voorafgaande homogene Afrika-identiteit. Die literêre geskiedenis bied verskeie teenvoorbeelde vir die negatiewe beeld van die *coconut*: Sol Plaatje, Can Themba en Bloke Modisane se genuanseerde Shakespeare-intertekste demonstreer 'n dinamiese ondermyning van die koloniale establishment op haar eie speelveld. Themba wys dat "African violence is not the

violence of the jungle, not the unthinking actions of animals, but the human violence of Shakespearean emotions and intrigues”, en volgens Deborah Sneddon “Shakespeare is equally subjected to Plaatje”. Hierdie skrywers se toe-eiening van Shakespeare maak *cocountiness* ’n legitieme Suid-Afrikaanse identiteit.

Beskouende tekste oor Suid-Afrikaanse letterkunde struikel dikwels oor probleme met meertaligheid, en ’n gebrek in die boek kan ook in hierdie aspek uitgewys word. Juis hier sou daar moontlikhede wees om die genoemde verstrengeldheid van Shakespeare en Eng Lit (haar afkorting vir die praktyk en hiërargieë van Engelse literêre studies) vanuit ’n ander hoek te benader. Plaatje se Setswana-vertaling van Shakespeare word genoem (*Diphosphoso – A Comedy of Errors*), maar die leser moet tevrede wees met ’n blote algemene vermelding. Dit is nie aan hierdie leser bekend of kritiese vergelykende werk al oor die vertaling gedoen is nie, maar Shakespeare in Suid-Afrika word sekerlik selfs interessanter wanneer vertalings ook in ag geneem word?

Vermoedelik sou die Afrikaanse literêre sisteem ook sterker (of enigszins) ter sprake kom as só ’n benadering gevolg is. Die afwesigheid van name soos Brink en Krige in die boek is opmerklik, en slegs Breyton (sic) Breytenbach se 1970 vertaling van *Titus* word vermeld—dit binne ’n 25-bladsy hoofstuk wat aan Anthony Sher se mislukte *Titus Andronicus* toegestaan word. Dit laat ’n mens wonder of enkele reëls nie byvoorbeeld aan ’n produksie soos Marthinus Basson se (geslaagde) *Romeo en Julia* gewy kon word nie—as *cocountiness* ’n aanduiding van hibriditeit en komplekse identiteite word, verdien die Afrikaanse teaterwêreld en -letterkunde ook vermelding.

Die boek gee egter nie voor om ’n geskiedenis van die letterkunde te wees nie. Die ver naamste literêre tekste wat betrek word, is Matlwa se *Coconuts* en die werk van Plaatje en die *Drum*-skrywers—’n selektiewe greep

op die Suid-Afrikaanse letterkunde, wat die nodige skietgoed verskaf om ’n indringende kritiek te lewer op ’n hedendaagse Suid-Afrika “where racial identities are being hardened and simplified”. ’n Meer sinvolle gevolgtrekking is om die boek te prys vir die sterk en positiewe insette uit die veld van literêre studies en die geskiedenis van die letterkunde, langs tekste uit die populêre diskoers en die politieke retoriek. Hierdeur slaag die boek daarin om ’n diepgaande analise en kritiek van nuwe ontwikkelinge in die Suid-Afrikaanse bewussyn deur te voer. Die pleidooi vir ’n meer genuanseerde en histories verantwoordbare beskouing van die *coconut*-identiteit is ’n waardevolle bydrae tot die openbare debat.

Tertius Kapp

tertiuskapp@gmail.com

Universiteit van Fort Hare

Oos-Londen